

СТАНИСЛАВ ЛЕМ ТРИНАДЕСЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Част 7 от „Звездни дневници“

Превод от полски: Лина Василева, 1984

chitanka.info

С противоречиви чувства пристъпвам към описанието на тази експедиция, която ми донесе повече преживявания, отколкото бих могъл да очаквам и в най-смелите си мечти. Тръгнах от Земята с намерение да стигна до Зазява, неизмеримо далечна планета от съзвездието Рак, прославил се из целия Космос с това, че е дала на Вселената великия Ох, една от най-изтъкнатите нейни личности. Забележителният мъдрец всъщност не се казва така, просто аз го назовавам с това име, защото не е възможно да се предаде неговото име на нито един земен език по друг начин. След раждането си децата на Зазява получават безкрайно дълго според нашите представи име плюс безброй титли и отличия.

Навремето, когато дошъл на бял свят, великият Ох бил наречен Гридипидагититоситипокаптуртегвауанатопоцотуототам и получил титлите Златоткана опора на съществуването, Доктор на съвършената доброта, Сияйна посибилитативна разностранност и т.н., и т.н. В процеса на неговото израстване и обучение всяка година му отнемали по една титла и част от името; тъй като проявявал необикновени способности, на 30-годишна възраст му отнели и последното отличие, две години по-късно нямал никаква титла, а името му се изписвало с една-едничка буква от зазянската азбука, и то с няма буква, означаваща „небесно придихание“, тоест нещо като потисната въздишка, която се издава при свръхуважение и свръхнаслада.

Сега читателят навярно е разбрал защо наричам този мъдрец великият Ох. Този мъж, наречен Благодетел на Космоса, посветил целия си живот на благородното дело да ощастливява разните галактични племена и с пот на чело създал учение за реализиране на желанията, наричано също Обща теория на протезите.

За първи път се сблъсках с плодовете от дейността на великия Ох на планетата Европия. Открай време атмосферата на тази планета била отровена от раздори, ненавист и взаимна вражда между нейните жители. Там брат на брата завиждал, ученикът мразел учителя си, а подчиненият — началника си. Но когато аз пристигнах там, сякаш напук на всички клюки най-напред ми направиха впечатление всеобщата кротост и нежната любов, която проявяваха всички жители на планетното общество без изключение. Естествено, опитах се да разбера къде се крие причината за тази благотворна промяна.

Веднъж, като се разхождах по улиците на столицата с един мой познат, местен жител, забелязах във витрините на много магазини глави в естествена големина, поставени на стойки като шапки, както и големи кукли, изобразяващи до съвършенство вярно европейците. Попитах спътника си какво означават тези стоки, а той ми обясни, че това са отдушници на отрицателни емоции. Когато изпитваш към някого антипатия или предубеждение, отиваш в магазина, поръчваш си вярно копие на дадената личност, заключваш се вкъщи и си изливаш яда върху него. Заможните лица могат да си позволят цели кукли, а победните се задоволяват с гаврата само върху отделни глави.

Това изключително постижение на социалната техника ми беше непознато и затова побързах да се информирам по-отблизо за неговия създател. Той се оказа великият Ох.

Посещавайки по-късно и други планети, можах да се сблъскам с благотворните следи от неговата дейност. Например на планетата Арделурия живеел прочут астроном, според когото планетата се въртяла около оста си. Това твърдение противоречало на религията на арделурите, която гласи, че планетата е разположена неподвижно в центъра на Вселената. Колегиум жреци призовал астронома пред съда и поискал от него да се отрече от еретичното си учение. Понеже отказал, бил осъден на пречистващо от греховете всесъжжение. Щом научил за случилото се, великият Ох незабавно пристигнал на Арделурия. Поговорил с жреците и учения, обаче и двете страни отстоявали непоколебимо своята позиция. Мъдрецът размишлявал цяла нощ и така стигнал до целесъобразна идея, която начаса внедрил в живота. Става дума за планетарна спирачка, с чиято помощ въртеливото движение на планетата било спряно. Хвърленият в затвора астроном се убедил в настъпилата промяна въз основа на наблюдението на небесните тела и се отказал от дотогавашните си убеждения, присъединявайки се към догмата за неподвижността на Арделурия. И така била създадена Протезата за обективната истина.

В свободните от обществена дейност часове великият Ох се занимавал с изследователска работа в други области; така например той създал метод за откриване на планети, населени, с разумни същества и разположени много далече — така нареченият „ключ апостериори“, съвсем прост, като всяка гениална идея. Ако на небосвода заблещука нова звездичка там, където дотогава не е имало

звезди, значи се разпада планета, чиито жители са достигнали висока степен на цивилизационно равнище и са открили начин за освобождаване на атомната енергия. Доколкото можел, великият Ох предотвратявал подобни произшествия, като учел жителите на планетите, на които естествените горива като въглища и нефт се изчерпвали, да отглеждат електрически змиорки. Методът бил възприет на не една планета под наименованието Протеза на прогреса. Едва ли има космонавт, който да не е бил доволен от вечерните разходки на Ентроптоза в компанията на дресирана змиорка с електрическа крушка в муцуната?

Времето течеше, а моето желание да се запозная с великия Ох растеше. Ала си давах сметка, че преди първия контакт с него трябва доста да поработя над себе си, за да се издигна до неговите интелектуални висини. Тази мисъл ме накара да посветя цялото време на полета до Заява, който трябваше да продължи девет години, на философията. Криво-ляво стартирах от Земята с ракетата, препълнена от люка до носа с библиотечни рафтове, огъващи се под тежестта на най-възвишените плодове на човешкия дух. Когато се отдалечих от родната планета на около шестстотин милиона километра и вече нищо не можеше да ми пречи, пристъпих към четене. Ясно ми беше какъв сизифов труд ме чака и затова си изработих специален план, състоящ се в това, че за да избегна повторното четене на книгите, които вече бях прелистил, ги изхвърлях през люка на ракетата, като възнамерявах да събера свободно реещите се в пространството томове при завръщането си.

Цели двеста и осемдесет дни се потих над Анаксагор, Платон и Плотин, Ориген и Тертулиан, рових се в епископите Храб Майнцки и Хинкмар Реймски, прочетох от кора до кора Ратрамнус от Корби и Серват Лупус, а също Августин и по-конкретно неговите „De vita beata“, „De civitate Dei“ и „De quantitate animae“^[1] след което пристъпих към Тома, епископите Симезий, Немезий и Лъжеареопагит, свети Бернард и Суарес. При свети Виктор се наложи да си дам малка почивка, тъй като имам навика да мачкам топчета от хляб, докато чета, и ракетата беше пълна догоре с тях. Изметох всичко в безвъздушното пространство, затворих люка и пак седнах над книгите. Следващите рафтове бяха изпълнени с трудове на по-нови автори, с общо тегло седем тона и половина, и вече започвах да се плаша дали ще ми стигне

времето да проуча задълбочено всичко, но не след дълго се убедих, че мотивите в тях се повтарят — различна бе само гледната точка. Онова, което, образно казано, едни поставяха изправено на крака, другите обръщаха с главата надолу; следователно много неща можех да прескоча.

Та значи преорах мистиците и схоластиците, Партман, Джентиле, Спиноза, Вундт, Малбранш, Хербърт и се запознах с инфинитизма, съвършенството на твореца, предопределената хармония и монадите, като не преставах да се удивлявам колко много е имал всеки да каже за човешката душа, твърдейки същевременно точно обратното на онова, което провъзгласяват другите.

Тъкмо бях задълбал в наистина разкошното описание на предопределената хармония, когато четенето ми бе прекъснато от едно доста драстично приключение. Прелитах в района на вакуумните магнитни вихри, които намагнитват невероятно силно всички железни предмети. Така стана и с железните налчета на обувките ми и прилепнал за металния под, крачка не можех да направя, а камо ли да се доближа до шкафчето с хранителните припаси. Така и щях да си умра от гладна смърт, добре че навреме се сетих за пъхнатия в джоба ми „Наръчник на космонавта“, в който прочетох какво се прави в подобни случаи: изхлузват се чепиците от краката. След което се върнах, към четенето.

Овладях съдържанието на около шест хиляди тома мъдрости така, както познавах съдържанието на джобовете си. До Заява оставах не повече от осем трилиона километра. Тъкмо пристъпвах към следващия рафт, препълнен с критика на чистия разум, когато чух енергично чукане. Слисано вдигнах глава, нали бях сам в ракетата, а гости отвън по принцип не очаквах. Чуването се повтори настойчиво. Придружаваше го нечий приглушен глас:

— Отворете! Рибиция!

Отвинтих припряно винтовете на люка. В ракетата влязоха трима души с посипани с млечен прах скафандри.

— Аха! Заловихме водняка на местопрестъплението! — извика единият от новодошлите, а другият прибави:

— Къде е водата ти?

Онемях от изумление и нищо не можах да отговоря, но третият каза нещо, което поукроти донякъде онези.

— Откъде си?

— От Земята. А вие кои сте?

— Свободна пинтийска рибиция — промърмори той и ми подаде да попълня някакъв формуляр.

Само от един поглед към графите във формуляра, а след това и към скафандрите на тези същества, които при всяко движение издаваха подобен на бълбукане звук, схванах каква грешка съм допуснал — по невнимание се бях приближил до планетите-близнаци Пинта и Панта, а всички справочници препоръчват на пътешествениците да ги заобикалят отдалече. За съжаление вече беше късно. Докато аз попълвах формуляра, индивидите в скафандри описваха методично, един по един, всички предмети в ракетата. Откривайки една кутийка шпроти в растително масло, те нададоха тържествуващ вик, незабавно запечатаха ракетата и я взеха на буксир. Опитах се да ги придумам, но безрезултатно. Забелязах, че скафандрите им завършват с нещо като широк и плосък шлейф, сякаш пинтийците вместо крака имаха рибя опашка. Не след дълго започнахме да се снишаваме над планетата. Тя беше изцяло покрита с вода, но не много дълбока, защото покривите на сградите се подаваха от нея. На летището рибицаите свалиха скафандрите си и аз се убедих, че много приличат на хора, само дето крайниците им бяха чудновато изкривени и деформирани. Напъхаха ме в нещо като лодка, характерна с това, че по дъното ѝ имаше големи дупки, а водата я беше изпълнила досами борда. Потеглихме към центъра на града така, почти потънали във водата. Попитах ги дали не би могло да се запушат дупките и да се изчерпи водата; питах ги и за разни други неща, но моите спътници не отговаряха, а само трескаво записваха всяка моя дума.

По улиците бродеха хора с потопени във водата глави, но час по час ги изваждаха, за да си поемат дъх. През стъклените стени се виждаше вътрешността на хубавите къщи: стаите бяха пълни с вода горе-долу до половината. Нашето превозно средство спря на кръстовището, близо до сграда с надпис „Главно иригационно управление“, през отворените прозорци долиташе бълбукането на чиновниците. По площадите се издигаха устремени нагоре паметници на риби, украсени с венци от водорасли. Нашата лодка пак спря за малко, защото движението беше много интензивно, и от разговорите на

минувачите долових, че само преди миг на ъгъла бил заловен шпионин.

После изплувахме в широка алея. Лодката спря пред огромен небостъргач. Фасадата беше украсена с гирлянди, а над входа висеше смарагдова табелка: „Свободна водна рибиция“. Асансьорът, с който се качихме на 16-ия етаж, приличаше на малък аквариум. Въведоха ме в кабинет, пълен до над бюрото с вода и ми наредиха да чакам. Целият кабинет беше облицован с прекрасни смарагдови рибешки люспи.

Мислено се подготвих какво да отговоря на въпросите, как съм попаднал тук и накъде отивам, но никой не ме попита за това. В кабинета влезе следователят, нисък на ръст рибицай, хвърли ми суров поглед, изправи се на пръсти и с уста над водата попита:

— Откога се занимаваш с престъпна дейност? Колко ти плащаха? Кои са съучастниците ти?

Рязко отговорих, че не съм шпионин; обясних също при какви обстоятелства бях доведен на планетата. При моите думи, че съм попаднал на Пинта случайно, следователят прихна да се смее и ме посъветва да измисля нещо по-интелигентно. После се зае да проучва протоколите пред себе си, подхвърляйки от време на време по някой въпрос. Не му беше лесно, тъй като всеки път трябваше да става, за да си поема дъх, а веднъж, без да иска, се задави и дълго кашля. По-късно забелязах колко често пинтийците се задавят така.

Рибицаят кротко ме придумваше да си призная всичко, а понеже аз все повтарях и повтарях, че съм невинен, той изведнъж рязко скочи, посочи консервата с шпроти и попита:

— А това какво означава?

— Нищо — отвърнах аз учудено.

— Ще видим. Отведете този провокатор! — викна той.

С това разпитът свърши.

Затвориха ме в съвсем сухо помещение. Бях искрено доволен, защото вече усещах последствията от пребиваването в досадната мокрота. Освен мен там имаше седмина пинтийци, които ме посрещнаха извънредно радушно и като на чужденец ми отстъпиха място на пейката. От тях научих, че намерените в ракетата шпроти според техните закони са чудовищно оскърбление на най-възвишените пинтийски идеали, най-вече поради така наречения „престъпен намек“. Заинтересувах се за какъв намек става дума, обаче те или не

можеха, или не искаха (както ми се стори) да ми кажат. Разбрах, че им е неприятно да се говори на тази тема, и замълчах. От тях научих също, че местата за изолация като това, в което се намирам, са единствените безводни помещения на цялата планета. Заразпитвах ги дали винаги, през цялата си история, са живеели във водата. Обясниха ми, че някога на Пинта моретата били малко, а сушата заемала големи територии и че изобщо на нея имало много отвратителни, сухи места.

По онова време владетел на планетата беше Великият Водняк Рибон Ермезиней. В „сухарката“ прекарах три месеца, а през това време ме изследваха осемнайсет различни комисии. Те определяха формата на петното върху огледалото, след като духна върху него, брояха колко капки вода се стичат по мен, след като се потопя във водата, премерваха ми рибя опашка. Разказвах сънищата си на вещите лица, а те незабавно ги класифицираха и ги групираха според членовете на наказателния кодекс. През есента доказателствата за моята вина изпълваха вече осемдесет солидни тома, а веществените доказателства бяха заели три шкафа в кабинета с рибешките люспи. Накрая се признах за виновен във всичко, в което ме обвинявах, и най-вече в перфориране на хондритите и в активен многократен трибеж в полза на Панта. И до днес не зная какво означава това. Поради смекчаващите вината обстоятелства — моето тъпо подценяване на предимствата на благословения воден живот и приближаващия имен ден на Великия Рибон Водняк — беше произнесена умерена присъда: две години свободно скулптиране, условно, с изпитателен срок от шест месеца във водата; след което ме пуснаха да си вървя поживо-поздраво.

Твърдо реших да се устроя възможно най-удобно през половингодишния си живот на Пинта. Не намерих свободни места в хотела и затова се приютих у една бабичка, която се прехранваше с тремолиране на охлюви, тоест дресираще ги да се подреждат в определени фигури на националните празници.

Още първата вечер след излизането от „сухарката“ отидох на концерта на столичния хор, но останах ужасно разочарован, понеже хорът пееше под водата — бълбукайки.

По едно време забелязах, че дежурният рибицай извежда навън някакво лице, което след угасване на светлината в залата дишало през тръстикова тръбичка. Високопоставените особи седяха в пълни с вода

ложи и се поливаха с душеве. Не можех да се отърся от странното впечатление, че тези условия бяха всичко друго, но не и удобни. Опитах се да науча нещо повече по този въпрос от моята хазайка, но тя не ми обясни нищо. Само попита докъде бих искал да стига водата в стаята ми. Отвърнах, че бих предпочел да не виждам вода извън банята, а тя стисна уста, вдигна рамене и си отиде, без дори да ме доизслуша.

Щеше ми се да опозная пинтийците разностранно и затова се стараех да следя културния им живот. Когато пристигнах на планетата, в печата се водеше оживена дискусия относно бълбукането. Специалистите определяха като най-перспективно приглушеното бълбукане.

Моята хазайка имаше още един квартирант, млад, симпатичен пинтиец, главен редактор на популярното списание „Рибешки глас“. Често бях чел да пишат във вестниците за балдури и балдубини. От текста се разбираше, че става дума за някакви живи същества, ала все не можех да разбера какво общо имат те с пинтийците. Щом отварях дума за тях пред някого, той тутакси ме заглушаваше с бълбукане. Искях да помоля редактора да ми обясни, но той беше много разтревожен. Вечеряхме заедно и той възбудено сподели с мен, че е станало нещо ужасно. По недоглеждане написал в уводната статия, че във водата е мокро. Във връзка с това очаквал най-лошото. Опитах се да го успокоя, попитах го също да не би според тях във водата да не е мокро; той потрепера и отговори, че аз нищо не разбирам. Всичко трябва да се разглежда от рибешка гледна точка. На рибите не им е мокро, ерго — във водата не е мокро. След два дни редакторът изчезна.

Особени проблеми ми създаваха театралните представления. Когато за първи път отидох на театър, някакъв непрекъснат шепот през цялото време ми пречеше да следя действието. Реших, че шушукат моите съседи и се помъчих да не им обръщам внимание. Накрая не издържах и се преместих, но и там чувах същия шепот. Когато на сцената се говореше за Великия Рибон, един тих глас шепнеше: „Тялото ти е обхванато от щастлив трепет.“ Забелязах как цялата зала започна леко да трепери. После се убедих, че на всички обществени места са монтирани специални шептаци, които подсказват на присъстващите какви преживявания трябва да изпитват. За да опозная по-добре обичаите и характера на пинтийците, си купих доста

книги — както романи, така и учебници и научни трудове. Все още пазя някои от тях, например „Малкият балдубин“, „За ужасите на сушата“, „Колко рибешко е под водата“, „Да бълбукаме двамина“ и други. В университетската книжарница ми препоръчаха един труд за еволюцията, реализирана по пътя на убеждението, но и той не ми даде нищо повече от подробни описания на балдурите и балдубините.

Опитах се да поразпитам хазайката, но тя се затвори в кухнята с охлювите, затова се върнах в книжарницата и проявих интерес къде мога да видя поне един балдубин. При тези думи всички продавачи се гмурнаха под водата зад щанда, а случайно намиращите се в магазина млади пинтийци ме заведоха в рибицията като провокатор. Хвърлиха ме в „сухарката“, където заварих трима от предишните си другари. От тях научих най-сетне, че на Пинта все още няма балдури и балдубини. Те представляват облагородени, съвършени в своята рибност форми, в които пинтийците ще се превърнат съгласно учението за еволюцията по пътя на убеждаването. Поисках да зная кога ще стане това. В отговор всички се разтрепераха и поискаха да се хвърлят във водата, което поради липсата на вода явно беше невъзможно, а най-възрастният, с кошмарно деформирани крайници, ми рече:

— Слушай, водняко, такива неща не се говорят у нас безнаказано. Ако рибицията разбере какви ги плещиш, веднага ще ти увеличат присъдата.

Натъжих се и потънах в унили размисли. От тях ме изтръгна разговорът на другарите ми по неволя. Разказваха за своите провинения, чудейки се как ще бъдат квалифицирани. Единият се озовал в „сухарката“, понеже се задавил, след като бил заспал на поливания с вода диван, и скочил с вик: „Човек може да пукне така!“. Другият носел детето си „на конче“, вместо да го приучва още от мъничко към живота под водата. Третият, онзи най-старият, имал лошия късмет да забълбука по начин, определен от компетентните лица като многозначителен и оскърбителен, и то тъкмо по време на лекция за триста водняци-герои, загинали, когато поставяли рекорд за живот под водата.

Не мина много време и ме извикаха при рибицията, който ми съобщи, че моето позорно повторно провинение го принуждава да ми наложи общо наказание от три години свободно скулптиране. Още на другия ден отплувах (охраняван от трийсет и седем пинтийци) с лодка

в познатите ми вече условия, тоест затънал до брадата във водата, към районите за скулптиране. Те се намираха доста далече от града. Работата ни се състоеше в това, да изработваме паметници на риби от семейство сомови. Доколкото си спомням, издялахме около 140 хиляди. Сутрин тръгнахме за работа с песен на уста; в паметта ми е останала най-ясно една от песните, която започваше с думите: „Хей, хей, живот свободен мили, за скулптиране свободно дай нам сили.“. След работа се връщахме в нашите помещения, а всеки ден преди вечеря, която изяждахме под водата, идваше лектор да ни говори за подводните свободи; желаещите можеха да се запишат в курсове за съзвездателна плавниковост. В края на лекцията докладчикът винаги питаше дали някой от нас не е загубил желанието си да скулптира. Никой не се обаждаше, та затова и аз си траех. Впрочем монтираните в залата шептачи ни подсказваха, че имаме намерение да скулптираме дълго, дълго и то по възможност под водата.

Един ден нашите началници бяха особено развълнувани, а по време на обяда ни съобщиха, че днес край нашите ателиета ще премине Великият Рибон Водняк Ермезиней, който ще обиколи страната, за да разпространява балдурската тъпкана. Още от пладне плувахме в стойка „мирно“ в очакване на високия гост. Валеше и беше ужасно студено, всички трепереха. Поместените на плаващи шамандури шептачи ни подсказваха, че се тресем от ентузиазъм. Седемстотинте лодки от кортежа на Великия Рибон се точиха край нас почти до здрач. Бях доста близко и можах да видя самия Рибон, който за мое учудване ни най-малко не приличаше на риба. Имаше вид на най-обикновен пинтиец, само че доста възрастен и с кошмарно деформирани крайници. Осем велможи, облечени в пурпурни и златни рибешки люспи, придържаха височайшите рамене на владетеля, когато той вадеше глава от водата, за да си поеме дъх; при това кашляше така сърцераздирателно, че ми стана жал за него. В чест на това събитие изваяхме осемстотин паметника на сомови риби.

Около седмица след това почувствувах за първи път как ме кърши страхотно в ръцете. Другарите ми обясниха, че това са първите признаци на ревматизъм — най-сериозното бедствие на Пинта. Обаче не биваше да се говори за заболяване, а само за прояви на безидейната съпротива на организма против орибяването. Едва сега разбрах защо телата на пинтийците са така деформирани.

Всяка седмица ни водеха на спектакли, възхваляващи перспективите на водния живот. Спасявах се, като затварях очи, защото само при мисълта за вода ми прилошаваше.

И така течеше животът ми цели пет месеца. Сприятелих се с един възрастен пинтиец, университетски професор, който скулптираше свободно, понеже, на една от лекциите си бил заявил, че водата е действително необходима за живота, но в друг смисъл от всеобщо практикувания. Разговаряхме най-често нощем, а професорът ми разказваше древната история на Пинта. Едно време на планетата духали силни горещи ветрове и учените предвиждали опасност от превръщането и в пустиня. За да се избегне нещастиято, бил разработен мащабен иригационен план, който щял да бъде внедряван в практиката от специално създадени институции и ръководни учреждения; после, след като мрежата от напоителни канали и резервоари била изградена, учрежденията не пожелали да се закрийт и продължили да наводняват все повече и повече Пинта. „Стигна се до положение — говореше професорът, — че онова, което трябваше да бъде овладяно, овладя нас. Никой не искаше да признае, че е направена грешка, а следващата крачка, естествено, беше констатацията, че всичко е точно такава, каквото трябва да бъде.“

Не щеш ли, един ден се разнесоха извънредно вълнуващи новини. Говореше се, че предстои някаква изключително важна промяна, някои дори се осмеляваха да твърдят, че Великият Рибон лично ще нареди да се въведе в най-близко време жилищна, а може би — и всеобща сухота. Началниците незабавно пристъпиха към борба с пораженческите слухове, като утвърдиха нови проекти за рибешки паметници. Въпреки това слуховете продължаваха да се разпространяват, и то — във все по-фантастични версии: със собствените си уши чух някой да говори, че са видели Великия Рибон Ермезиней с хавлиена кърпа.

Така дочакахме нощта, в която чухме, че има шумна веселба в сградата на началството. Изплувахме на двора и какво да видим — началникът и лекторът изливаха от прозорците водата с кофи, пеейки с пълен глас. Още призори лекторът дойде при нас, седнал в лодка с уплътнено дъно и ни заяви, че всичко, което се е вършело досега, е било недоразумение; че се разработват нови, наистина свободни, а не както досегашните, начини на съществуване; че на първо време се

отменя бълбукането като нещо мъчително, вредно за здравето и съвършено излишно. Докато говореше, той потапяше от време на време единия си крак във водата и се отръскваше с погнуса. В заключение ни съобщи, че винаги е бил против водата и е разбирал повече от всеки друг, че нищо добро няма да излезе от нея. Два дни не ходихме на работа. След това ни изпратиха при готовите скулптури да им изчукваме плавниците и вместо тях да прикрепваме крака. Лекторът започна да ни учи нова песен: „Радвай се, душо, край нас е сухо“, а този и онзи шепнеха за очакваните помпи, които ще премахнат водата.

Стигнахме само до втория стих, защото извикаха лектора в града и той повече не се върна. На другата сутрин при нас доплува, почти без да си изважда главата от водата, началникът и ни раздаде непромокаеми вестници. В тях пишеше, че бълбукането като вредно за здравето и неспомагащо за балдуренето се отменя за вечни времена, което обаче не означава връщане към пагубната сухота. Напротив, за да се приклимат балдубините и да се спътвят балдурите, на цялата планета се въвежда предимно подводно дишане, в най-висша степен рибешко. От гледна точка на обществените интереси то щеше да се въвежда постепенно, като всеки ден гражданите трябваше да престояват под водата поне един миг повече от предния. За тяхно облекчение равнището на водата се повишаваше до единайсет дълбарки (мярка за дълбочина).

И наистина, още същата вечер повишиха равнището на водата, така че бяхме принудени да спим прави. Водата заля шептачите и затова ги монтираха на по-високи места, а новият лектор пристъпи към провеждане на упражнения по подводно дишане. Няколко дни по-късно с великодушното разпореждане на Ермезиней в отговор на единодушното желание на всички граждани равнището на водата беше повишено с още половин дълбарка. Започнахме да ходим само на пръсти. По-ниските от нас след някое време се изгубиха някъде. Понеже никому не се удаваше да диша подводно, свикнахме да подскачаме леко над повърхността да поемем въздух. След около месец вече го правехме много ловко и всички се преструваха, че нищо такова не правят, нито пък забелязват другите да го правят. Печатът съобщаваше за огромни постижения в подводното дишане в цялата

страна, а редиците на свободно скулптиращите се увеличаваха с лица, които продължаваха да бълбукат постарому.

Този живот като цяло ми беше толкова неудобен, че най-накрая реших да напусна териториите за свободно скулптиране. След работа се скрих зад постаментата на един нов паметник (забравих да кажа, че изчуквахме прикрепените към рибите крака и пак им поставяхме плавници) и когато всички се прибраха, поех към града. В това отношение плуването ми даваше предимство, защото противно на всички очаквания пинтийците изобщо не умеят да плуват.

Не беше лесно, но можах да доплувам до летището. Четирима рибицаи охраняваха моята ракета. Имах късмет — наблизко някой започна да бълбука и те се хвърлиха към него. Скъсах печатите, скочих вътре и стартирах с възможно най-голяма скорост. След четвърт час планетата проблясваше в далечината като миниатюрна звездичка, на която ми бе съдено да преживея толкова много. Легнах с радост в сухото си легло. За съжаление отдихът ми не трая дълго. Събуди ме енергично чукане по люка. Още не напълно разсънен, викнах: „Да живеят пинтийските свободи!“ Скъпо щеше да ми струва това възклицание — в ракетата нахълта патрул на Пантийската ангелиция. Напразно обяснявах, че не са чули добре, че виках „пантийски“, а не „пинтийски свободи“. Запечатана ракетата и я взеха на буксир. Допълнителни неприятности ми създаде втората консерва с шпроти, начената преди да си легна, която те откриха в килера. Щом видяха отворената консерва, ангелицаите потрепераха, а сетне с тържествуващ вик написаха протокол. Не след дълго кацнахме на планетата. Качиха ме на очакващата ни кола и тук си отдахнах с облекчение — докъдето поглед стигаше, на планетата нямаше вода. Моят ескорт свали скафандрите си и се убедих, че те са същества, досущ като хората, но лицата им бяха отчайващо еднакви, сякаш всички бяха близнаци, при това усмихнати.

Смрачаваше се и въпреки това в града беше светло като посред бял ден. Направи ми впечатление, че минавачите поклащаха глава с уплаха или състрадание, щом ме погледнеха, а една млада пантийка дори припадна при вида ми, и което беше още по-странно, тя и в несвоят не престана да се усмихва.

След известно време реших, че всички жители на планетата носят нещо като маски, но не бях съвсем сигурен. Спряхме пред сграда

с надпис: „Свободна пантийска ангелиция“. Прекарах нощта в малка стаичка, сам, заслушан в шума на големия град зад прозореца. На другия ден около пладне ми прочетоха в кабинета на следователя обвинителния акт. Обвинявах ме в прояви на ангелофагия по пинтийско подстрекава-не и в престъпно индивидуализиране на личността. Веществените доказателства срещу мен бяха две: първото — отворената консерва с шпроти, а второто — огледалото, което следователят ми подаде да се огледам.

Той беше ангелицай IV ранг в бяла като сняг униформа с брилянтни светкавици на гърдите. Обясни ми, че за извършените престъпления съм застрашен от доживотна идентификация и прибави, че съдът ми дава четири часа да подготвя защитата си. Можех да се видя със служебния защитник, когато поискам.

Изпитал на гърба си методите на съдопроизводството из тези области на Галактиката, реших най-напред да разбера в какво се състои заплашващото ме наказание. В отговор на проявеното от мен желание бях отведен в неголяма стая с кехлибарен цвят, където ме очакваше моят адвокат, ангелицай II ранг. Той се оказа изключително любезен и словоохотлив.

— Ето как стои въпросът, пришълецо — започна адвокатът, — ние разбрахме в най-висша степен откъде идват всички грижи, терзания и нещастия, от които страдат отделните индивиди в обществото. Източникът им се крие в единицата, в нейната индивидуалност. Обществото, множеството е вечно и се подчинява на постоянните и ненарушими закони, на които се подчиняват и могъщите слънца и звезди. Индивидът се характеризира с непостоянство, колебливост при вземане на решения, нелогичност в постъпките и най-вече — с преходност. Ние ликвидирахме напълно индивидуализма в полза на колективизма. На нашата планета съществува само обществото — на нея няма личности.

— Не може да бъде! — смаях се аз. — Твоите думи са вероятно само риторична фигура, нали ти самият си отделна личност...

— Ни най-малко — отвърна той с неизменната си усмивка. — Вероятно си забелязал, че нашите лица са съвсем еднакви. По този начин постигнахме най-високата обществена взаимозаменяемост.

— Не разбирам. Какво означава това?

— Ей сега ще ти обясня всичко. Във всеки момент в обществото съществуват определен брой функции или, както ние казваме, щатове. Те са, първо, професионални, тоест държавници, градинари, техници, лекари; има също и семейни щатове — бащи, братя, сестри и така нататък. И всеки пантиец заема по един от тези щатове само за едно денонощие. Онзи, който вчера е бил градинар, става днес инженер, вчерашният строител е днес съдия, а държавникът — учител. Същото е и със семействата. Всяко от тях се състои от роднини — баща, майка и деца, но непроменени остават само функциите, а съществата, които ги изпълняват, се променят всяко денонощие. И в крайна сметка неизменно остава само множеството, нали разбираш? Всеки ден в него има еднакъв брой родители и деца, лекари и медицински сестри и тъй нататък — във всички области на обществения живот. Могъщият организъм на нашата държава съществува от векове непокатим и неизменен, по-издръжлив от скала, а тази си издръжливост дължи именно на факта, че премахнахме веднъж завинаги ефирния характер на индивидуалното съществуване. Затова ти казах, че ние сме взаимозаменяеми. Ще се убедиш сам след малко, в полунощ — ако ме извикаш, ще дойда при теб в нова роля...

— Но защо ви е всичко това? И как всеки от вас е в състояние да упражнява толкова различни професии? Как можеш да бъдеш не само градинар, съдия или адвокат, но и произволно баща или майка?

Моят събеседник отвърна:

— Е, много неща не умея да върша добре. Но все пак не бива да забравяш, че аз упражнявам една професия само едно денонощие. Същевременно във всяко общество от стария тип по-голямата част от индивидите изпълняват своите професионални задължения зле, а от това обществената машина не престава да действа. При вас лошият градинар ще опропасти градината, а некадърният държавник ще съсипе цялата държава, защото и двамата разполагат с време, което при нас не им се дава. Нещо повече — в обикновеното общество освен професионалната некомпетентност си казва думата и отрицателното, дори пагубно влияние на личните стремежи на отделните единици. Завистта, високомерието, егоизмът, суетността, жаждата за власт оказват разложително влияние върху обществения живот. На практика у нас няма стремеж да се прави кариера, никой не се ръководи от личния интерес, тъй като изобщо няма личен интерес. Не бих могъл да

направя на днешната си длъжност нито крачка с надеждата, че тя ще ми донесе някакви изгоди утре, защото утре ще бъде нещо друго, а днес не зная какво ще бъде утре. Щатовете се сменят в полунощ по принципа на всеобщия жребий, а той не се влияе от нито един жив човек. Сега разбираш ли дълбоката мъдрост на нашия строй?

— А чувствата? — не преставах да питам аз. — Всеки ден различен човек ли обичате? И как стои въпросът с майчинството и бащинството?

— Някога нашата система имаше един недостатък — случваше се лицето на щат „баща“ да роди дете, ако го заемаше жена в последния ден на бременността. Това несъответствие изчезна, след като по законен ред беше установено, че бащата може да ражда деца. А що се отнася до чувствата, ние задоволихме двата вида, привидно изключващи се взаимно, глад, живеещ у всяко разумно същество: гладът за постоянство и гладът за промяна. Едно време привързаността, уважението, любовта постоянно бяха терзани от безпокойство, от страх да не загубиш любимия. Ние преодоляхме този страх. Каквито и стресове, болести, нещастия да преживява през живота си, на практика всеки от нас винаги има баща, майка, съпруг и деца. Това не е всичко. Всяко неизменно нещо след време започва да доскучава, няма значение дали е приятно, или неприятно. Но в същото време копнеем за постоянна благосклонност на съдбата, бихме искали да защитим живота си от трусове и трагедии. Искаме да ни има, а не да си отиваме, да се променяме, но да оставаме, да бъдем всичко, без да рискуваме нищо. Тези противоречия, на пръв поглед несъвместими, са превърнати у нас в реалност. Премахнахме дори антагонизма между обществените върхове и низини, тъй като всеки ден всеки може да бъде върховен властник — няма непостижим живот, няма непостижима сфера на дейност за когото и да било.

Сега вече мога да ти разкрия какво означава заплашващото те наказание. То е най-голямото нещастие, което може да се случи на пантиеця, а именно — да бъде изваден от всеобщия жребий и да премине към самотно индивидуално съществуване. Идентифицирането е акт на смазване на индивида чрез натоварването му с ужасното и безжалостно бреме на доживотната индивидуалност. Ако искаш да ме питаш още нещо, побързай: приближава полунощ и ще трябва да те напусна.

— А как се справяте със смъртта?

Адвокатът смръщи чело, но запази усмивката на лицето си. Гледаше ме така, сякаш не разбира какво значи тази дума. Най-накрая рече:

— Смъртта ли? Ама че остаряло понятие! Няма смърт там, където няма индивиди. У нас никой не умира.

— Та ти сам не вярваш в глупостите, които изрече! — възкликнах. — Всяко живо същество умира, следователно и ти ще умреш!

— Аз? Тоест — кой? — прекъсна ме той с усмивка.

Възцари се мълчание. Наруших го аз:

— Ами ти, ти самият!

— Кой съм аз, аз самият, извън днешния щат? Име, презиме? Нямам такива. Лице? Благодарение на биологичните операции, направени у нас преди векове, лицето ми е идентично с това на другите. Щатът! Ще се промени в полунощ. Какво остава? Нищо. Помисли — какво значи смърт? Загуба, трагична поради своята необратимост. Кого губи този, който умира? Себе си ли? Не, защото умрелият не съществува, а онзи, който не съществува, вече нищо не може да загуби. Смъртта е проблем на живите — тя означава да загубиш близък. Ние никога не губим своите близки. Вече ти говорих за това. Всяко наше семейство е вечно. У нас смъртта би била съкращение на щатните бройки. Законът го изключва. Трябва да вървя. Сбогом, чужденецо.

— Почакай! — викнах аз, като видях адвоката да става. — Нали и при вас има, не може да няма, известни разлики, колкото и да си приличате като близнаци... Би трябвало да има сред вас старци, които...

— Не. Не водим статистика колко щата е заемал всеки от нас. Не броим също астрономичните години. Никой от нас не знае колко дълго живее. Щатовете са без възраст. Време е да вървя.

С тези думи той си отиде. Останах сам. След миг вратата се отвори и адвокатът пак се появи. Беше облечен в същата лилава униформа със златните светкавици на ангелицай II ранг. И същата усмивка.

— На твоите услуги, обвиняеми пришълецо от друга звезда — каза той и ми се стори, че това е нов глас, който никога преди не бях

чувал.

— А, значи, при вас все пак има нещо неизменно: щатът на обвиняемия! — възкликнах тържествуващо.

— Грещиш. Така е само по отношение на чужденците. Не можем да допуснем те да минират отвътре нашата държава, скривайки се зад щата.

— Разбираш ли нещо от право?

— Книгите със закони разбират от него. Впрочем твоят процес е насрочен чак за утре. Щатът ще те защитава...

— Отказвам се от защита.

— Сам ли ще се защитаваш?

— Не. Искам да бъда осъден.

Адвокатът се усмихна:

— Лекомислен си. Не забравяй, че ще бъдеш личност не сред личностите, а в пустота, по-голяма от междупланетното безвъздушно пространство...

— Да си чувал някога за великия Ох? — Сам не зная откъде ми хрумна този въпрос.

— Да. Именно той е създателят на нашата държава. За нас той сътвори най-великото си дело — Протезата на вечността.

С това нашият разговор завърши. След три дни бях изправен пред съда и бях осъден на доживотна идентификация. Закараха ме на летището, откъдето незабавно стартирах, вземайки курс към Земята. Не зная дали някога ще имам желание да се срещна с Благодетеля на Космоса.

---

[1] „За блажения живот“, „За божия град“, „За силата на духа“ (лат.). Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.